

Kehra külakool 1850-1918

Eestimaa talupoegade vabastamisel pärisorjusest 1816. aastal oli vaid kaudne mõju talurahva koolihariduse paranemisele. Alles sajandi keskpaiku hakkas külakoolide asutamine Harju-Jaani kihelkonnas hoogustuma. Selle tõendiks on pastorite iga-aastased aruanded konsistooriumile koolide olukorra kohta. Kehra kooli pideva tegutsemise alguseks on hakatud pidama aastat 1850, vaatamata sellele, et 1850. aasta 17. oktoobrist pärinevas pastori aruandes Harju-Jaani kihelkonna koolide kohta Kehra kooli ei esine.

Küll on aga Kehra kool nimetatud 1851. aasta 25. oktoobri aruandes.

Selles on kirjas, et Kehra kool töötab mõisahärra kulul, koolis õpetatakse raamatulugemist, katekismust, kirjutamist ja koorilaulu. Õpetaja on Jakob Jäger. Õpilasi on koolis 85, neist poisse 37 ja tüdrukuid 48. Lõpuks märgitakse, et kool on heas seisundis.

1926. aastast on säilinud Kehra algkooli õpetaja Maria Ehrenbuschi kogutud mälestused vanematelt inimestelt, kes olid käinud Kehra külakoolis. 83-aastase Tiina Tominga jutustusest selgub, et kool Kehra külas valmis 1850. a. ja algas mõni päev enne mardipäeva.

Gustav Vilbaste kirjutab:

"Kehras on esimene kindlapaigaline ja püsiv koolimaja ehitatud Pausti kõrtsihoone ehitusmaterjalidest... Selles koolis algas õpetus 1850. aasta sügisel, arvatavasti mardipäeva ümber."

G. Vilbaste kogutud andmetel on esimene Kehra kooliõpetaja Jakob Jäger tulnud Kehrasse 1847. a. mõisa aidameheks, olnud ka metsavaht ja rätsep.

Venestamise ajajärk algas eesti koolis 1880. aastate teisel poolel. Algastme koolitüüp hakkas ametlikus keelepruugis kandma vallakooli nimetust. Emakeeles lubati õpetada ainult kahel esimesel õppeaastal. Hiljem jäid emakeelseteks vaid usuõpetus- ja kirikulaulutunnid. Õpetati siiski ka eesti keelt.

1892/93. õppeaastal õppis Kehra vallakoolis Kaarel Robert Pusta - hilisem Eesti Vabariigi välisminister aastatel 1924-1925, Eesti täievoliline saadik mitmetes Euroopa riikides (Prantsusmaal, Hispaanias, Belgias, Poolas jm.) 1925 - 1935. Aastatel 1952 -1964 oli K. Pusta Eesti diplomaatiline esindaja Prantsusmaal, Belgias ja Hispaanias. Temalt on ilmunud 1936. a. mälestusteraamat "Kehra metsast maailma", kus ta kirjeldab ka oma koolitalve Kehra külakoolis. 1904. aasta septembris valiti Kehra vallakooli õpetajaks Gustav Vilberg (1935.a. Vilbaste), kes oli sellel kohal 1913. aastani. Gustav Vilbaste sündis 1885. aastal Kodasoo vallas, õppis Kolga 2-klassilises ministeeriumikoolis ja 1907. a. sooritas kooliõpetaja kutseeksami Narva Poeglaste Gümnaasiumi juures.

Kehra vallakooli asukohta ja ümbrust kirjeldab G.Vilbaste täpselt ja meeleolukalt: "Kooli asukoht oli minu teenistusajal ja enne sedagi Kehra küla põhjaosas 2 versta Kehra raudtee jaamast põhja poole, Jägala jõe vasakul kaldal, jõest sammu 50-60, Kehra - Anija maanteest umbes 0,5 versta idas. Koolimajast läänes olid Kehra küla tasased põllud, lõunas talud õueaedadega. Küla läbis pikk karjatänav...selle tänava ääres oli ka koolimaja. Kooliõu oli võrdlemisi väike ja isegi sünye, seda varjasid lõuna poolt puud ja seepärast ei kasvanud siin lilledki...Koolimaja idaotsa kohal oli õpetaja keeduvilja aiamaa. Koolimaja, ehitatud 1878. aastal, oli palkehitis pilbastest kelpkatusega.

Külalapse kooliaeg kestis kolm talve. Õpilased jagunesid 1., 2. ja 3. jakku. 20. sajandi alguses olid põhilised õppeained Kehra vallakoolis usuõpetus, vene keel, rehkendamine, eesti keel, laulmine, kirjutamine eesti ja vene keeles. Õppetöö algas vallakoolis 15. oktoobril ja lõppes 15. aprillil. Iga päev oli 6 tundi, laupäeval aga 2-3 tundi. Kehra vallakooli õpetajatel on olnud tegemist õpilaste puudumistega koolitööst. Üheks puudumise põhjuseks oli lai ja sügav Jägala jõgi! Hariliku veeseisu ajal tõi õpetaja G. Vilberg lapsi kooli paadiga.

Kooliõpetajate kohta kirjutas G. Vilbaste, et üldiselt oli edasiõppijaid vähe. Andekas õpilane oli olnud Rudolf Tubelkain, kes õppis edasi Kiiu ministeeriumikoolis ja hiljem lõpetas Tartu Ülikooli juristina. Ka Karl Märtna oli oma teadmisi täiendanud, eriti muusikas. Paljudest õpilastest said tublid põllumehed ja perenaised-emad. Viimastel Kehra - aastatel kogus Gustav Vilbaste suulist vanavara Eesti Üliõpilasseltsile, ainelist vanavara Eesti Rahva Muuseumile Kuusalu, Jõelähtme, Harju-Jaani ja Kose kihelkonnast.

Gustav Vilbaste jõudis elus kaugele. Ta õppis Tartu Ülikoolis, lõpetas 1928. aastal Viini ülikooli dr. phil. nat. kraadiga. G.Vilbaste oli ka eesti looduskaitse liikumise rajajaid, oli ENSV Riikliku Loodusteaduste Muuseumi botaanikaosakonna juhataja. Temale kuuluvad arvukad tööd etnobotanika, floristika, kodu-uurimise, looduskaitse, eesti murdekeele jmt. alalt. Gustav Vilbaste suri 21. veebruaril 1967. aastal Tallinnas ja on maetud Kuusalu kalmistule.

Alfred Liigmann, kelle sünnikodu oli Anijal, tuli Kehra vallakooli õpetajaks 1914. aasta septembris. Ta oli lõpetanud Tallinna Jekateriina II 4-klassilise linnakooli ja selle juures olevad pedagoogilised kursused. Alfred Liigmannist on kõnelnud tema tuntuim õpilane, Eesti Evangeelse Luteriusu Kiriku peapiiskop aastail 1967 - 1977, Alfred Tooming (1907-1977). Ta meenutab: "Koolmeister Liigmann oli loodusesõber, viis lapsi mõnikord jõekallast pidi metsa või luhale, armastas seal lugeda luuletusi... 1947. aastal matsin ta Harju-Jaani mulda, meenutades teda kui oma kutsesse tõsiselt suhtuvat töömeest." Alfred Tooming kirjutab oma mälestustes: "Mäletan ka Veebruarirevolutsiooni, õpilane Obed Reisner oli lumepalliga visanud vastu keisri pilti. Karistuseks pidi ta kaks nädalat vahetundide ajal klassis istuma, kui teised lumes jooksid ja vallatlesid. Revolutsioonist teada saades kandsime koolivenna kätel klassist õue."

Autor: Milvi Schmeidt